

KJAK

Eldraøkið komið á røttu hill

Annika Olsen
Landsstýriskvinna í almannamálum

Eftir langa og drúgva viðgerð og politiska umrøðu, er eldraøkið loksins latið kommununum at umsita frá 1. jan. í ár at rokna. Tær atfinningarsomu røddirnar hava dúgliga ført fram, at við at lata kommununum eldraøkið, hava landsins myndugleikar kasta alla ábyrgd frá sær á eldraøkinum, fyri síðani at lata hetta upp í hendi á einum heldur ivasomum myndugleika sum kommunurnar. Støðan er tó tvørturímóti tann, at landið hevur ásannað tað, at soleiðis sum ábyrgdarbýtið

millum land og kommunur hevur verið, eru okkara eldru tíverri í mongum førum dottin niðurímillum tveir myndugleikar, og har tað hevur verið trupult at fáa tænastrnar til okkara eldru at virka á fullgóðan hátt. Hetta bæði síggja og hoyra vit um í miðlunum, og styrkir hetta meg bara enn meira um, at avgerðin hjá Landsstýrinum og hjá einum breiðum meiriluta av løgtinginum var røtt, um at lata kommununum eldraøkið at umsita.

Figgjarliga kann man ikki siga, at økið er niðurpínt, men tíverri sær ikki út til, at økta figgingin er komin okkara eldru til góðar. Eftir mínum tykki skyldast hetta millum annað, at økið hevur verið ábyrgdarliga og skipanarliga ómetaliga fløkt, og raksturin av somu orsök ikki verið nóg skynsamur. Tískil gjørdi Landsstýrið av at fáa greiðu á hesu ábyrgdarligu fløkju við at leggja alt økið undir ein og sama myndugleika til tess, at vald og gjald kundu fylgjast at, og at tænastrnar

kundu koma nærri okkara eldru. At kommunurnar fara at røkja hesa ovurstóru og týðningarmiklu uppgávu á fullgóðan hátt, eri eg onga løtu í iva um. Kommunurnar hava prógvað, at tær megna at loysa stórmál og røkja týðningarmiklar uppgávur, sum landið hevur latið teimum, so hví skal tað verða øðrvísi galdandi, tá ábyrgdin kemur til okkara eldru?

Kommunurnar hava longu nú víst stórt fyrirtakssemi, og lagt nógva orku í at fáa økið at virka væl til sjálva yvirtøkuna, og eiga føroysku kommunurnar rós fyri stóra áhugan, eldhugan og arbeiðinum, tær longu nú hava sýnt økinum. Tað er eitt bragd, at føroysku kommunurnar hava megnað at finna saman í 8 kommunal samstørv til tess at vera enn betur fyri at lyfta hesa risa stóru uppgávu. Dagliga hoyra vit útmeldingar frá hesum somu samstørvinum um áhugaverdar ætlanir og nýhugsanir um tilboð og tænastr til okkara eldru, alt fyri at bóta um viðurskiftini

og og umstøðurnar hjá okkara eldru.

Fyrsta føroyska eldralógin skal standa sína roynd
Fortreytin fyri lívsgóðsku er, at vit sum menniskju, ung sum gomul, hava ávirkan á okkara egnu lív. Tískil var tað umráðandi fyri meg, at fáa ásetingina um sjálvsavgerðarættin hjá okkara eldru staðfest í endamálsorðingini í eldralógin. Mítt politiska ynski við hesari orðing er, at okkara eldru skulu hava ávirkan á sín gerandisdag, óansæð um tað er heima við hús, ella tað er á einum eldraheimi. Sostatt skulu kommunurnar eisini tryggja at okkara eldru verða hoyrd tá týðandi umskipanir og bygnaðarbroytingar verða framdar, sum hava ávirkan á tænastrina í økinum, og til tess at tryggja ávirkan og samstarv millum húsfólkin, tey avvarðandi og heimið skal samstarvsráð veljast á hvørjum røktarheimi og eldrasambýli. Við tað at eldraøkið er komið undir

ein og sama myndugleika, verður nú møguligt hjá kommununum at veita okkara eldru eina heildartænastru, sum tekur støði í tørvinum hjá tí einstaka. Endamálið við heildartænastruni er at fyrirbyrgja sjúku, at stimbra sálarligu og likamligu heilsuna og trivnaðin hjá borgaranum, at endurmenna mistan førleika, at stimbra møguleikan hjá tí einstaka at klára seg sjálfan, og at veita røkt og umsorgan. Lógin ásetir, at allar avgerðir um tilboð og tænastr til okkara eldru skulu taka støði í einari fakligari tørvsmeting, og at borgarar við størsta tørvi, persónligari hjálp, røkt ella stuðli, fáa í boði eitt samskipað heildartilboð. Semja er millum partarnar at skipa eftirlit við eldraøkinum, soleiðis at øll kunnu kenna seg trygg við, at økið verður ríkið forsvarliga. Kunngerðin um eftirlit verður send til hoyringar í næstum. Av tí at hetta er okkara fyrsta føroyska eldralóg, so er tað ikki óhugsandi, at dagføringar og tillagingar fara at koma

við tíðini. Eg meti tað tó vera umráðandi, at kommunurnar fáa høvi og møguleika at umsita økið eftir teimum ásetingum sum eru í lógin, áðrenn byrjað verður við at seta enn fleiri krøv.

Nú eldraøkið er vorðið kommunalt, so er størsta almenna nýskipanin vorðin veruleiki, har uml. 1000 starvsfólk eru komin undir ein og sama myndugleika. Gamaní verða tað nógvar avbjóðingar hjá teimum 8 kommunalu samstørvunum at loysa bæði nú og framyvir. Tað verða uttan iva fleiri “barnasjúkur” til at byrja við, men eg eri sannførd um, at við tíðini kemur eldraøkið at liggja í einari tryggari legu. Eg ynski kommunum hepnar hond við arbeiðinum, og takk fyri sera gott samstarv um útlekkingina, sum bert hevur havt eittans endamál, at betra um korini og tænastruna hjá okkara eldru.

Fyrimunir við eini kvotuskipan

Thormund Johannesen
Skipsførari og skipsverkfrøðingur M.Sc.

Tað er ongantið heppið at politiska skipanin stýrir eini vinni í alt ov stóran mun. Føroyska fiskivinnan hevur gjøgnum øldir við árabáti og síðani í hundrað ár við skipum verið ein frí vinna uttan nakra politiska uppiblanding, inntil hon í 90’unum bráðliga bleiv sett undir umsiting, og ikki hissin umsiting heldur, stýrd niður í smálutir. Tað sigur seg sjálvst at gamla iborna veiðumentanin,

tað at fara til havs at vinna sær fong í einum umhvørvi, har tú fólir teg frían sum fuglurin, verður særd og niðurbrotin, tá ið tú leggur frá landi søkklaðin av lógum og kunngerðum um hvat tó mást og ikki.

Er neyðugt við øllum hesum yvir formindarinum í fiskivinnuni?

Fiskivinnan er í dag blivin so effektiv, at neyðugt er at ansa eftir, at ikki ov nógv verður tikið úr stovnunum hvørt árið, og tí er liðugt við frium fiskiskapi, men er so ikki nokk at seta hámark á veiðuna, og annars lata alt annað vera frítt sum áður?

Soleiðis verður í hvørt fall gjørt aðrastaðni, til dømis har sum okkara langfaraskip royna, og eisini, tá ið talan er um uppsjóvarfisk í okkara egnu havumhvørvi. Men ikki viðvíkjandi fiskiskapi eftir botnfiski undir Føroyum, har eru alskyns forðingar lagdar á vinnuna. Avmarkingar í skipastødd, motorstødd, skipatali, bólkabýti, reiðskapi, dagatali, stongdum leiðum

og harafturat umrokningsfaktorar í sambandi við at dagar verða fluttir millum bólkar, og sera avmarkandi og truplar reglur viðvíkjandi at flyta veiðuloyvi yvir á onnur skip.

Hesar avmarkingar hava í fyrsta umfari skatt lönsemi í heimaflotanum og í øðrum umfari steðga allari menning, so sjálvst tey skip, sum, hóast truplu umstøðurnar, hava havt samanhagandi brúklig úrslit, (kanska mest tí at tey eisini eiga kvotur til annan fisk uttan um tað, tey hava loyvi at fiska undir fiskidagaskipanini), hava ikki megna at ment síni veiðutól ella skift tey út.

Orsøkin til at myndugleikarnir ikki hava tora at brúkt einastu logisku avmarkingina, mest loyvda veiða ella kvotur, er eittans - ræðslan fyri útblaking.

Eitt er at fáa kvoturnar at ganga upp í einum blandingsfiskarií millum tosk, hýsu og upsa. Men tað eru fleiri hættir at gera tað:

1. fiskiskapurin kann legg-

- ast til rættis eftir hvørji kvotusamanseting ein eigur
2. umsetiligheit, so kvotur kunnu handlast millum skip
3. loyvi at hava ávísan prosentpart yvir kvotuhámark, sum tó verður avroknað á serligan hátt, landi, heldur enn skip,i at frama

Størsta vandamálið við kvotum man tó vera útblaking av smærri fiski, til tess at økja miðalstøddina, so betri úrtøka fæst fyri avmarkaðu nøgdina.

Hesin trupulleikin kann eisini loysast, og loyvi eg mær at koma við tveimum uppskotum:

1. Eftirlitsfólk verður sett umborð á tey skip, ið vísa seg at hava størst miðalstøddir av kvoteraðum fiski. Lækkar miðalstøddin tá, er kanska grundaður mistanki um, at ikki er farið rætt fram, og eftirlitsfólk verður verandi umborð. Tey skip, ið ikki

kasta smáan fisk út, og tískil ikki hava stóra miðalstødd, fáa ongantið trupulleikar av at skula hava eftirlitsfólk umborð. Kanska verður ikki neyðugt við so nógvum eftirlitsfólki um hetta mynstrið verður fylgt.

2. Prísjavnin. Eitt annað hugskot er at stovna ein nýggjan útreiðsluneutralan ráfiskagrunn, har stórir fiskur gjeldur inn í grunnin, og smærri fiskur fær tilsvarendi av stuðli úr grunninum. Harvið javnast prísurin í mun til stødd á fiski, og tí er onginn vinningur í at koyra smáan fisk útaftur.

Eg havi í fleiri greinum víst á veikleikar í fiskidagaskipanini og talað fyri kvotum, sum eini betri loysn, hóast vanda fyri útblaking. Nógv eru tó ikki samd við mær í hesum, og meta útblaking at vera ein so stóran trupulleika, at fiskidagaskipanin, hóast nógvu avmarkingarnar, er ein betri loysn. Men vónandi